

Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne 2002, t. 35, z. 1, s. 183–185

Ks. Henryk Stawniak SDB, NIEMOC PŁCIOWA JAKO PRZESZKODA DO MAŁŻENSTWA. EWOLUCJA CZY ZMIANA KONCEPCJI?, Warszawa 2000, 407 s.

Problematyka wiążąca się z przeszkodą niemocy płciowej od dawna budzi wiele kontrowersji zarówno w jurysprudencji, jak i w doktrynie. Należy do zagadnień niezwykle delikatnych i trudnych ze względu na swój przedmiot, charakter i zakres. Właśnie tą problematyką zajął się w swojej książce, będącej równocze-

śnie rozprawą habilitacyjną, ks. dr Henryk Stawniak, salezjanin, adiunkt, wykładowca na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

Książka składa się z obszernego wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia, spisu pozycji bibliograficznych, a także streszczenia w języku włoskim.

Autor, jak sam pisze we wstępie, stara się podejść do problematyki niemocy płciowej bez powziętego z góry schematu, opierając się na faktach i dokumentach, aby nie zagubić prawdy. Wykorzystuje przy tym metodę historyczno-prawną, a także analityczno-syntetyczną, uwzględniając przy interpretacji tekstów prawnych zasadę gramatyczną, logiczną i systemową.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Przeszkoda niemocy płciowej w historycznym zarysie”, jest wprowadzeniem w problematykę. Na podstawie źródeł prawa rzymskiego i żydowskiego ukazano, w jaki sposób traktowano osoby dotknięte impotencją w tych społecznościach w odniesieniu do małżeństwa. Dalej możemy prześledzić proces kształtowania się impotencji jako przeszkody w dawnym prawie kościelnym. Autor omawia tutaj między innymi *Dekret Gracjana* i *Dekrety Grzegorza IX*, a także brewe papieża Sykstusa V *Cum frequenter*. Kończąc rozdział, podaje zarys koncepcji omawianej przeszkody w świetle *Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r.*

Kolejny z rozdziałów jest prezentacją i analizą *Dekretu Kongregacji Doktryny Wiary z 1977 r.*, dotyczącego impotencji pod kątem dokonujących się przeobrażeń prawnych w tej materii. Autor stara się dociec, jaka jest natura prawna dokumentu – autentyczna deklaracja prawa naturalnego, kościelne prawo pozytywne, czy też ma on charakter „mieszany”. Ostatecznie stwierdza, iż na obecnym etapie badań trudno jest jednoznacznie opowiedzieć się za jedną z tych interpretacji. Zwraca też uwagę na skutki i aplikację Dekretu kongregacji.

Rozdział trzeci stanowi próbę interpretacji kan. 1084 *Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.* Postawione zostaje między innymi pytanie, czy natura małżeństwa uzasadnia istnienie przeszkody niemocy płciowej? W odniesieniu do podstaw przeszkody, zgodnie z opinią autora książki, opowiadający się za prawem naturalnym, jak i optujący za prawem kościelnym nie zwracają uwagi na określenie prawodawcy, że przeszkoda niemocy płciowej z natury małżeństwa czyni je nieważnym. Istotną kwestią jest więc tu małżeństwo, a właściwie jego natura. Prawodawca nie sięga zatem do jakiegoś systemu norm prawa naturalnego, ale liczy się z naturą rzeczy, tj. małżeństwa, zgodnie z jego aktualnym rozumieniem. W omawianym rozdziale znajdujemy także charakterystykę wyznaczników przeszkody impotencji.

„W kręgu zagadnień szczegółowych niemocy płciowej” to tytuł kolejnego rozdziału. Ukazuje on między innymi kwestię wzajemnych relacji pomiędzy kanonami 1084 par. 1 i 1095 nr 3, koncentrując się na podobieństwach i różnicach między wymienionymi normami, zwłaszcza w odniesieniu do wymogu trwałości przy *impotentia coeundi* i *incapacitas assumendi*. Przedmiotem dalszych analiz są zagadnienia transseksualizmu i homoseksualizmu w aspekcie ewentualnej niezdolności do małżeństwa ze względu na suponowaną niemoc płciową. Odróżnione tu zostały dwie kwestie – dopuszczenia do zawarcia małżeństwa i orzekania nieważności małżeństwa w takich przypadkach. Autor zwraca uwagę, iż w przypadku zmiany płci z kobiety na mężczyznę, osoba jest niezdolna do małżeństwa ze względu na impotencję. Nie ma natomiast zgodności uczonych co do niezdolności do małżeństwa transseksualisty po zmianie płci w przeciwnym kie-

runku. Przy anomalii homoseksualizmu przeszkoda impotencji występuje dużo rzadziej.

Ostatni z rozdziałów rozpatruje kwestię, czy współczesna koncepcja aktu małżeńskiego i przeszkody niemocy płciowej, motywowana naturą małżeństwa, przystaje do nauki Soboru Watykańskiego II i KPK z 1983 r. odnośnie do istoty małżeństwa oraz przedmiotu zgody. Czy natura małżeństwa rzeczywiście uzasadnia istnienie omawianej przeszkody? Autor dochodzi do wniosku, że natura małżeństwa, określanego jako trwałe przymierze mężczyzny i kobiety, nastawione na *bonum coniugum et bonum prolis* niewystarczająco uzasadnia istnienie przeszkody impotencji w aktualnym systemie prawa małżeńskiego. Postuluje równocześnie zmianę przepisu kan. 1084 przez dodanie do istniejącego kan. 1097, nowego, trzeciego paragrafu o treści: „Trwała niezdolność dokonania stosunku małżeńskiego, czy to ze strony mężczyzny, czy kobiety, czy to absolutna czy względna, nieznana uprzednio – nie zaś niepłodność, z zachowaniem przepisu kan. 1098 – powoduje nieważność małżeństwa, lecz za zgodą drugiej strony może ono być uważnione”

Książka autorstwa ks. H. Stawniaka jest niezwykle ciekawa i nowatorska. Autor wykazuje się wielką odwagą w próbach rozwiązywania postawionych kwestii. Krytycznie ustosunkowując się do propozycji różnych kanonistów, podaje sugestie nowych rozwiązań prawnych. Opowiada się nie za zmianą koncepcji, ale za ciągle trwającą ewolucją przepisów dotyczących impotencji w obecnie obowiązującym prawie. Wielce interesująca i godna rozważenia jest propozycja nowego ujęcia kan. 1097. Omawiana pozycja książkowa z pewnością stanie się podstawą do dalszych dyskusji nad przeszkodą niemocy płciowej.

Ks. Zbigniew Janczewski